

BBABAC - Bacheloroppgave med forskningsmetode

Bacheloroppgave

Nettverkets betydning etter seksuelle overgrep–
En litteraturstudie

Universitetet
i Stavanger

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Bachelor i barnevern

Stavanger / 14.05.2021

Kandidatnummer: 5028

1. INNHOLDSFORTEGNELSE

2. INNLEDNING	3
2.1 Bakgrunn for valg av tema.....	3
2.2 Presentasjon av problemstilling	4
2.3 Begrepsavklaringer	5
2.3.1 Barn	5
2.3.2 Seksuelle overgrep mot barn.....	5
2.4 Formål med oppgaven	5
3. FAGLIG KUNNSKAP / TEORETISK REFERANSERAMME	6
3.1 Historikk i Norge.....	6
3.2 Statistikk og omfang	7
3.3 Tabu rundt seksuelle overgrep	8
3.4 Hvem er overgriperen?	9
3.5 Barns forsvarsmekanismer og mestringsstrategier.....	10
3.6 Bronfenbrenners bioøkologiske modell	11
4. METODE	14
4.1 Valg av metode.....	14
4.2 Datainnsamling.....	15
4.3 Analyse og tabell av søk	15
4.4 Kildekritikk og studiens troverdighet	17
5. FUNN OG PRESENTASJON AV FUNN	18
5.1 Tabell av artikler.....	18
5.2 Presentasjon av funn	19
5.2.1 <i>Nettverkets betydning etter seksuelle overgrep</i>	20
5.2.2 <i>Please tell! Barriers to Disclosing Sexual Victimization and Subsequent Social Support Perceived by Children and Adolescents</i>	22
5.2.3 <i>Role of Narrative and Social Networks in Thwarting Violence and Sexual Abuse in Young People's lives</i>	24
5.2.4 <i>Combatting Child Sexual Exploitation with Young People and Parents: Contributions to a Twenty-First-Century Family Support Agenda</i>	26
6. DRØFTING AV FUNN	29
6.1 Forskjeller og likheter ved funnene	29
6.2 Alle som ikke forteller	29
6.3 Hvilken betydning har reaksjonene?.....	31
6.4 Overgriperen.....	33
6.5 Hva kan hjelpeapparatet bidra med?	33
6.5.1 <i>Nettverksarbeid</i>	34
6.5.2 <i>Kunnskap og utdanning</i>	35
6.6 Hvilken betydning har det egentlig?	36
7. AVSLUTNING	38
8. LITTERATURLISTE	40

Antall ord: 11962

2. INNLEDNING

Overgrep mot barn er ikke et nytt fenomen. Incest og overgrep mot barn har blitt beskrevet i en rekke ulike bøker, medisinjournaler og forskning helt tilbake til gresk tid og i de eldste bøkene i bibelen (Søftestad, 2018, s. 37). Under flere anledninger tilbake i tid, blant annet på 1400-tallet i England, har det blitt protestert mot disse overgrepene, men til liten nytte. Seksuelle overgrep og incest ble fortrent og fortiet om til langt inn i det tjuende århundre og da det endelig ble snakket om var det fremdeles et sårt og tabubelagt tema.

Den første norske omfangsundersøkelsen av seksuelle overgrep ble publisert i 1986 etter at kvinnebevegelsen og utenlandske forskere fikk det på dagsplanen på 1980-tallet. Dette var første gang Norge satset på dette forskningsområde. I årene etter ble det utarbeidet ulike tiltaksplaner og håndbøker for hjelpeapparatet, men etter kort tid ble det igjen stille rundt temaet. Som Søftestad beskriver, er arbeidet med temaet preget av skippertak og vegring fra forskere og fagpersoners side (Søftestad, 2018, s. 38).

Ifølge en nasjonal undersøkelse av barn mellom 12 og 16 år anslåes det at 6% av barn har opplevd seksuelle overgrep fra en voksen (Augusti & Hafstad/NKVTS, 2019, s. 87). I andre undersøkelser viser det at mellom 10-20% av kvinner og 5-10% av menn i vestlige land opplevde seksuelle overgrep før de fylte 18 år (Søftestad, 2018, s. 26). Det anslåes også at det finnes mange mørketall når det kommer til seksuelle overgrep og incest. Hvor store disse tallene er, er uvisst. Mørketallene kommer av at det er flere barn som ikke forteller om overgrepene og hjelpeapparatet klarer heller ikke å avdekke alle overgrep.

2.1 Bakgrunn for valg av tema

Temaet seksuelle overgrep er noe som tidlig fanget min oppmerksomhet. Det er et ganske nytt tema innen barnevernsfeltet og jeg synes det er overraskende lite fagfelleverdert forskning og litteratur på området.

Andre året av barnevernsstudiet hadde vi en samarbeidsuke med andre studier om seksuelle overgrep. Denne uken bestod av ulike forelesere fra ulike organisasjoner og arbeidsplasser som politiet, forandringsfabrikken og barnehageansatte. Særlig en av forelesningene med sosionom Siri Søftestad festet seg hos meg.

Denne omhandlet viktigheten av godt samarbeid med foreldre. Tidligere i studiet har vi lært mye om nettverkets betydning for barn og unge som har vært utsatt for omsorgssvikt eller andre traumer. Vi har aldri koblet dette direkte sammen med seksuelle overgrep, men etter forelesningen til Søftestad syns jeg det var naturlig å knytte disse to temaene sammen.

Som nevnt er seksuelle overgrep et tabubelagt tema som det kan være vanskelig og tungt å snakke om og arbeide med. Jeg håper at jeg kan være en liten del av det som er med på å ufarliggjøre temaet ved å skrive om det. Som hjelpearbeider er det viktig at vi klarer å legge egne følelser og skam til side, og ikke la dette komme i veien for å gi barn den hjelpen de både trenger og har krav på!

2.2 Presentasjon av problemstilling

Problemstillingen jeg vil ta utgangspunkt i igjennom oppgaven lyder som følgende:

Hvilken betydning har det sosiale nettverket for barn som har blitt utsatt for seksuelle overgrep?

For å belyse problemstillingen på best mulig måte vil jeg besvare spørsmålene:

1. Hvilken betydning har det uformelle nettverkets reaksjoner for et barn som har opplevd seksuelle overgrep?
2. Hvilke barrierer står i veien for at barn som har opplevd seksuelle overgrep forteller om det til noen?

Når det kommer til problemstillingen går jeg ut ifra at barna allerede er i kontakt med hjelpeapparatet. Jeg vil ikke skille mellom kjønn eller alvorlighetsgraden av overgrepet i oppgaven.

2.3 Begrepsavklaringer

2.3.1 Barn

Lov om straff (straffeloven) av 20. mai 2005, nr. 28 definerer den seksuelle lavalderen til 16 år. Denne loven definerer ikke ordet barn, men den seksuelle lavalder (Straffeloven, 2005, § 28).

FNs konvensjon om barnets rettigheter: 20.november 1989 artikkel 1, definerer et barn som «et hvert menneske under 18 år». Lov om barnevernstjenester (barnevernlova): 17.juli 1992 nr.100, jf. §1-3, har samme definisjon som FNs barnekonvensjon, og omtaler alle under 18 år som barn.

I denne oppgaven vil jeg se bort ifra straffelovens definisjon om seksuell lavalder og ordet barn vil derfor omhandle alle under 18 år.

2.3.2 Seksuelle overgrep mot barn

Lov om straff (straffeloven) av 20. mai 2005 nr. 28 inneholder ulike paragrafer om voldtekt, ulike seksuelle handlinger og seksuell krenkelse av barn under 16 år. Den juridiske defineringen måles med straffbarhet og forteller oss at noen former for seksuelle overgrep er mer alvorlige enn andre.

I oppgaven bli seksuelle overgrep brukt som et samlebegrep for alle former for relasjoner der barn misbrukes seksuelt og der seksuell omgang, seksuell handling og seksuell krenkende eller annen uanstendig atferd finner sted. Jeg mener at relasjonen mellom overgriper og barn, og omstendighetene rundt lovbruddet, har stor effekt på hvor alvorlig overgrepet er. Derfor vil jeg ikke skille mellom straffelovens ulike kategoriseringer av overgrep.

2.4 Formål med oppgaven

Formålet med oppgaven er å utvide min kunnskap på området. Jeg ønsker å finne ut hva forskning som allerede eksisterer sier om temaet, og hvor mye det har å si for barn hvordan det uformelle nettverket reagerer når de får høre om seksuelle overgrep. Jeg ønsker også å se på hvordan utviklingen på området har vært de siste årene og hvor langt vi har kommet når det gjelder ny kunnskap og mindre tabu rundt seksuelle overgrep mot barn.

3. FAGLIG KUNNSKAP / TEORETISK REFERANSERAMME

I denne delen av oppgaven vil jeg ta for meg ulike faglig kunnskap og teori for å bedre belyse min problemstilling. Jeg vil ta opp historikk, statistikk og tabu rundt seksuelle overgrep, i tillegg vil jeg ta for meg barns forsvarsmekanismer og mestringsstrategier, samt gjøre rede for Urie Bronfenbrenners bioøkologiske modell.

3.1 Historikk i Norge

Som nevnt innledningsvis er ikke seksuelle overgrep et nytt fenomen. Siden 80-tallet har seksuelle overgrep mot barn vært ut og inn av søkelyset. Det er kvinnebevegelsen sammen med utenlandsk påvirkning som har fått mye av æren for at dette temaet først ble satt på dagsordenen (Søftestad, 2018, s. 38). Det ble produsert spillefilmer og dokumentarer, og det ble arrangert konferanser for ulike fagfolk om temaet. Dette førte til at flere, særlig kvinner, henvendte seg til hjelpeapparatet med egne erfaringer om overgrep fra barndommen. Dette førte igjen til at hjelpeapparatet ble mer observante på signaler og symptomer som kunne tyde på at andre hadde vært utsatt for seksuelle overgrep (Søftestad, 2018, s. 38). Søftestad (2018, s. 37) skriver at det fra 1967 til 1980 ble gjort mye rundt temaet seksuelle overgrep rundt om i verden. Hun nevner blant annet at incest først i 1967 ble gjort straffefritt for den utsatte og at det så sent som i 1975 sto i lærebøker at incest kun skjedde en per en million. I 1989 startet den landsomfattende kunnskapsutviklingen, og tiltak rundt seksuelle overgrep ble også presentert her (Søftestad, 2018, s. 38).

I første utgave av boken «Lærebok i barnepsykiatri» kommer forfatterne med et spørsmål om debatten rundt seksuelle overgrep skyldes en økning av antallet overgrepssaker, eller om den skyldes at noen endelig setter søkelyset på det (Grøholt & Sommerchild, 1989). Forfatterne forteller at dette er noe de ikke har svar på, på dette tidspunktet. Det samme spørsmålet blir tatt opp i en utgave av boken fra 2008 (Grøholt, et al., 2008). Her blir spørsmålet besvart på akkurat samme måte «vi har ikke noe endelig svar på dette» (Grøholt, et al., 2008, s. 369). I den nyeste utgaven av boken er ikke spørsmålet tatt med, og det blir heller ikke fortalt noe mer om historie eller forløp til utviklingen på feltet. Dette eksempelet mener jeg viser hvor lite som skjer på området fra år til år. Fra boken først ble gitt ut i 1989 til den nyeste utgaven utgitt i 2015, kan det synes at det ikke er gjort nok forskning til å si noe om problemet er økende eller ei.

Alvdal-saken var en av de første overgrepssakene som ble mye omtalt i media og skapte mye debatt. I denne saken fra 1990-tallet ble mor og far dømt for overgrep mot deres datter. Senere ble mor og barnas nye stefar, dømt for grove seksuelle overgrep mot deres barn og nabobarn. Etter denne saken har det jevnlig dukket opp nye alvorlige overgrepssaker i media, og i forbindelse med dem en ny debatt rundt tema. Allikevel ser debatten ut til å forsvinne like fort som den dukker opp.

Siden temaet seksuelle overgrep ble satt på dagsordenen og de første rapportene, undersøkelsene og handlingsplanene ble utarbeidet, virker det som det er skjedd lite fagfelleverdert forskning på feltet. Ulike interesseorganisasjoner og foreninger som Redd Barna, Stine Sofies Stiftelse og Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) ser ut til å ha tatt over mye av arbeidet rundt seksuelle overgrep. Disse organisasjonene jobber stadig med utvikling på feltet gjennom undersøkelser, prosjekter og ulike programmer. Noen av disse vil jeg også komme tilbake til senere i oppgaven.

Til tross for ulike organisasjoners arbeid virker det som at det er et stort gap mellom hva vi vet teoretisk om seksuelle overgrep og hvilket praktisk arbeid hjelpeapparatet utfører. Som nevnt tidligere blir seksuelle overgrep kun omtalt i en samarbeidsuke på barnevernsstudiet. I løpet av denne uken var det lite spesifikt som ble tatt opp da det kom til hva jeg som fremtidig barnevernspedagog kunne møte, og hvordan jeg skulle forholde meg til denne problematikken i arbeid med barn og ungdom.

3.2 Statistikk og omfang

Verdens helseorganisasjon (WHO) mener at seksuelle overgrep og vold er så omfattende at de kaller det for et folkehelseproblem (RVTS, 2021). Ifølge Søftestads gjennomgang av ulike europeiske studier viser det at mellom 6% og 36% av jenter og mellom 1% og 15% av gutter under 16 år har vært utsatt for seksuelle overgrep (Søftestad, 2018, s. 26). Hun forklarer variasjonen med at ulike land har ulike definisjoner for hva seksuelle overgrep er, og at det er ulikt hvem som velges ut som informanter til de ulike studiene. En norsk rapport fra Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) publisert i 2019 forteller at 6% av barn mellom 12 og 16 år har opplevd seksuelle overgrep fra en voksen minst en gang i oppveksten (Augusti & Hafstad/NKVTS, 2019, s. 87).

Kun 10% av overgrepene begått av voksne ble politianmeldt. Det kan være flere grunner til dette, men ifølge rapporten til NKVTS er det trolig en kombinasjon av at barn ikke har fortalt om overgrepet til noen i det hele tatt, og at barn er redd for konsekvensene en anmeldelse kan føre til (Augusti & Hafstad/NKVTS, 2019, s. 87). Det at de færreste barn anmelder, gjør at det er vanskelig å gi klare tall og statistikk på omfanget av seksuelle overgrep mot barn (Søftestad, 2018, s. 27)

3.3 Tabu rundt seksuelle overgrep

Tabu og kulturelt tabu handler om at det er et sosialt forbud mot å snakke om og synliggjøre ulike temaer (Søftestad, 2018, s. 56). Tabu rundt seksuelle overgrep er noe vi finner hos de fleste kulturer rundt om i verden. Det at seksuelle overgrep er tabubelagt kan gjøre at temaet ikke bare blir unngått å snakke om eller usynliggjort, men at det nesten blir ugyldiggjort (Søftestad, 2018, s. 56). Dette tabuet er også med på å gjøre at barn som forteller om overgrep ikke blir trodd eller at de blir møtt med skam og stigmatisering. Tabuet påvirker ikke bare det uformelle nettverket som venner og familie, men også hjelpeapparatet. Frykten for å ta feil når det er mistanke om seksuelle overgrep kan fort ta overhånd og gjøre at for eksempel ansatte i barnevernstjenesten velger å ikke fremme mistanken om overgrep. Denne usynliggjøringen og ugyldiggjøringen av seksuelle overgrep gjør at barn ofte utvikler ulike mestrings og overlevelsestrategier for å klare å håndtere det de har blitt utsatt for (Søftestad, 2018). Disse strategiene gjør det igjen vanskeligere å avdekke seksuelle overgrep fordi barna har tilpasset seg et samfunn der disse overgrepene ikke er godtatt.

Secondary denial er et fenomen der tabu rundt det seksuelle overgrepet fremdeles eksisterer selv etter avdekking (Søftestad, 2018, s. 57). Dette betyr at selv etter at barnet har fortalt om overgrepet, etter rettsaker og behandlinger, blir ikke overgrepet snakket om og det er som at det aldri har skjedd.

Seksuelle overgrep er noe som har vært mye på dagsorden i politikken, i ulike interesseorganisasjoner og i media i de siste årene. Søftestad går så langt som å si at det ikke er snakket så mye om som da kvinnebevegelsen satt det på dagsorden på 1980-tallet (Søftestad, 2018, s. 56).

Dessverre så virker det som at det er lang vei mellom det å snakke om seksuelle overgrep i media, til det å faktisk gjøre større satsinger på forskning og arbeid med å minke det gapet som virker til å eksistere mellom kunnskap og handling i hjelpeapparatet.

3.4 Hvem er overgriperen?

Av barn som blir utsatt for overgrep er de fleste overgriperne noen barn kjenner og allerede har en relasjon til. Ifølge nasjonale undersøkelser er det kun 2-3 av 10 overgrep som blir begått av fremmede personer (Norsk Helseinformatikk, 2021). De resterende 7-8 overgrepene blir da altså begått av jevnaldrende eller voksne personer som barnet har en relasjon til. Eksempler på dette kan være mor eller far, voksne på fritidsklubber eller andre familiemedlemmer.

De fleste overgripere er menn. Over 98% av de som overgriper seg på jenter er voksne menn (Søftestad, 2018, s. 30). Overgrep begått av kvinner er mindre omtalt enn overgrep begått av menn. Det anslås derfor å være flere mørketall når det kommer til kvinnelige overgripere. Det viser seg at kvinner også ofte forgriper seg sammen med en mannlig medovergriper (Søftestad, 2018).

Når en overgriper er en person barnet kjenner, blir det enklere for overgriperen å utføre overgrepet uten bruk av tvang og fysisk vold. Manipulering og trusler gjør at en kjent overgriper kan lure barnet med seg inn i en overgrepsrelasjon uten bruk av fysisk tvang (Redd Barna, 2021). Overgrep kan skje på alle ulike arenaer, men om overgriperen er en person barnet allerede har en relasjon til, kan denne personen utnytte omgivelser der barnet allerede føler seg trygg, som for eksempel i hjemmet eller på fritidsarenaer.

Norsk Helseinformatikk (NHI) kommer med en rekke risikofaktorer knyttet til seksuelle overgrep. Her kommer det frem at familieforhold som fattigdom, tidligere misbruk, stedfedre og omsorgssvikt i hjemmet kan øke risikoen for seksuelle overgrep (Norsk Helseinformatikk, 2021). Undersøkelser fra Redd Barna bekrefter disse risikofaktorene og påpeker at foreldre og omsorgspersoner som selv har opplevd omsorgssvikt, traumer eller overgrep har større sjanse for å begå overgrep mot egne barn (Redd Barna, 2021). Redd Barna tar videre opp at det kan være flere årsaker til at disse barna er mer utsatt enn andre.

Det kan være fordi informasjon om overgrep ikke når ut til disse gruppene, at hjelp ikke er tilgjengelig eller tilrettelagt, eller at de møter diskriminerende fordommer og stigmatiserende holdninger som gjør det vanskelig å bli trodd.

3.5 Barns forsvarsmekanismer og mestringsstrategier

«Bruk av forsvarsmekanismer er altså normalt og helt nødvendig for at vi skal opprettholde vår psykiske sunnhet» (Fyrand, 2016, s. 52).

Forsvarsmekanismer er noe alle mennesker bruker ubevisst og bevisst for å holde en sunn psykisk balanse i vanskelige situasjoner. Det hjelper oss å opprettholde et selvilde vi kan leve med og gjør at vi ikke mister fotfeste i vår egen tilværelse. Problemet med forsvarsmekanismer er når det blir til en bevisst handling som blir brukt i situasjoner der det får en hemmende funksjon (Fyrand, 2016). Fyrand beskriver i sin bok at personer som ofte bruker forsvarsmekanismer på denne uhensiktsmessige måten, er personer som er svært sårbare og som tåler lite belastning og konfrontasjon på de områdene de forsvarer seg på (Fyrand, 2016). Eksempler på forsvarsmekanismer er å benekte, projisering, kompensering, overkompensering, forskyvning og regresjon (Gulbrandsen, 2017, s. 87).

Forsvarsmekanismene våre hjelper oss som sagt til å mestre vanskeligheter, men i tillegg til dette bruker vi mennesker også ulike mestringsstrategier for å beskytte oss mot indre og ytre krav (Fyrand, 2016, s. 53). På lik måte som med forsvarsmekanismer kan mestringsstrategier være hjelpende ved at de virker problemløsende. Et eksempel på når mestringsstrategier kan være problemløsende er når vi oppsøker hjelp hos andre, da særlig personer vi kjenner godt som venner og familie, som hjelper oss med både følelsesmessig og praktisk støtte (Fyrand, 2016, s. 53). Ifølge Fyrand får personer ofte mer støtte fra omgivelsene sine om de viser at de klarer å mestre deler av problemet på egenhånd (Fyrand, 2016). Det er fordi nettverket da ikke føler for mye ansvar og enklere kan reagere positivt uten å selv bli for berørt av situasjonen.

Ifølge Søftestad (2018, s. 80) mangler også ofte overgrepsutsatte barn et språk på det de har blitt utsatt for. Det er fordi at i episoden der overgrepet tok sted var det alarmsenteret i hjernen, amygdala, som tok styringen. Når denne alarmeren går, går kroppen over i en fight, flight eller freeze reaksjon. Fight og flight reaksjoner, med økt hjerterytme og respirasjon, har ofte liftende effekt under et overgrep da barnet sjeldent klarer å slåss eller løpe fra overgriperen.

Derfor går kroppen ofte over i en shut-down av kroppslige funksjoner (Søftestad, 2018, s. 82). Disse automatiske prosessene i hjernen, som er til for å forvare oss, setter dessverre ingen stopper for overgrep. Overlevelshjernen, sammen med alarmsenteret, ruster seg opp og forbereder seg på nye overgrep. Dette kan gjøre barnet mer sårbart og sensitivt for både å oppleve, men også for å snakke om temaet overgrep (Søftestad, 2018).

Når barn ikke klarer eller ikke har lært ulike mestringsstrategier vil det være vanskelig for dem å vite hvordan de skal håndtere problemet på egenhånd. Reaksjoner som unngåelse, reduksjon av problemet og forskyvning er da vanlig (Fyrand, 2016). Hvis barnet da også har hatt en kraftig alarmreaksjon under overgrep, og har et manglende språk og forståelse om hva som har skjedd, vil det å oppsøke hjelp og bruke forsvarsmekanismer og mestringsstrategier på en hensiktsmessig måte være vanskelig.

3.6 Bronfenbrenners bioøkologiske modell

Bronfenbrenners bioøkologiske modell ble utviklet av Urie Bronfenbrenner. Den russisk-amerikanske psykologen utviklet modellen sammen med sine medarbeidere som først ble publisert i 1979, men flere ganger revidert og publisert på ny (Gulbrandsen, 2017, s. 52). At modellen flere ganger er revidert og videreutviklet viser kompleksiteten i modellen og kompleksiteten av mennesket og samfunnet rundt. Bronfenbrenner så på oppvekstmiljøet til barn og unge som en serie med sammenhengende strukturer der den ene utgjør kjernen i den andre. I modellen trakk han inn de sosiale omgivelsenes virkning på barnets utvikling. Han kalte den økologisk fordi han satte søkelys på forholdet mellom barnet, som en voksende organisme, og dets skiftende omgivelser. Modellen består av flere nivåer som alle har innvirkning på barnets psykologiske utvikling, men de har også innvirkning på hverandre (Gulbrandsen, 2017, s. 54). Modellen ble opprinnelig laget med fire forskjellige nivåer eller systemer, men et femte ble senere lagt til. Disse er mikro, meso, ekso, makro og kronosystemet.

Mikro er det første systemet. Dette systemet består av de miljøene der barn ferdes daglig og preges av ansikt til ansikt kontakt, eller med andre ord personlige relasjoner. Eksempler på slike miljøer er familien, barnehagen, skolen eller fritidsarenaer. Aktørene i dette systemet er ikke alltid noe vi kan bestemme (Fyrand, 2016, s. 41).

Familien vår og hvilken skole eller barnehage vi går i er noe som blir bestemt for oss. På den andre siden så er nære venner og fritidsarenaer noe vi selv kan bestemme.

Relasjonene i dette systemet baseres på gjensidighet og balanse, de er følelsesmessig engasjert og varer over tid. Relasjonene er viktige for at barnets senere relasjonsbygging og sosialisering med andre. Om barnet ikke opplever en gjensidig balanse vil ikke utviklingen og sosialisering med andre senere i livet gå som normalt (Gulbrandsen, 2017, s. 58). Barnet lærer og utvikler seg både alene, sammen med andre eller igjennom å observere av andre. Gjennom lek alene øver barnet på beherskelse slik at ferdigheter utvikles og automatiseres. Lek med andre gjør at barnet utvikler seg sosialt i samspill med enten jevnaldrende eller voksne. Gjennom observasjon eller modellering ser barn på hva andre deltar i og tar etter dem. Igjennom disse ulike typene aktiviteter blir barnet eksponert for ulike roller. De forskjellige rollene gjør blant annet at barnet lærer å ta ulike perspektiver, utvider sin sosiale forståelse og hjelper til med utforming av identitet, verdier og holdninger.

Mesosystemet er to eller flere mikrosystemer sammen. Det handler om relasjonene og prosessene som skjer mellom kjernefamilien og andre mikrosystem, det er altså ikke bare summen av mikrosystemene. Graden av samarbeid, tillit, støtte og felles verdier mellom de ulike systemene er viktig for hvordan barnet utvikler seg (Fyrand, 2016, s. 41). Det er mesosystemet som brukes når barns oppvekstmiljø analyseres. Det er nemlig ikke hvert mikrosystem alene som utgjør kvaliteten på barns oppvekstmiljø, men hva disse mikrosystemene samlet gjør.

Det tredje systemet, eksosystemet, inneholder ikke miljøer der barnet deltar, men har en indirekte påvirkning på barnets utvikling (Fyrand, 2016, s. 42). Det er her de viktigste samfunnsinstitusjonene er. Eksempler på dette kan være kontakt mellom skole og hjemmet, foreldrenes venner, beslutninger om fritidsaktiviteter eller foreldrenes jobbsituasjon.

Makrosystemet omfatter de ideologiske, økonomiske og historiske tradisjoner og politiske prioriteringer (Fyrand, 2016, s. 42). Dette er endringer som har betydning og er til felles for alle barn i samme kultur eller samfunn. Beslutninger om fødselspermisjon, kontantstøtte, plikt til grunnskoleutdanning og trygdeordninger er eksempler på dette.

Disse beslutningene har ofte stor innvirkning på menneskers liv, og det kan ofte føles hjelpeløst å prøve å gjøre noe med dette systemet (Fyrand, 2016, s. 42).

Det siste systemet, som har innvirkning på alle de andre systemene, er kronosystemet. Dette systemet ble innført for å understreke at barn og unge utvikles og endres over tid (Gulbrandsen, 2017, s. 65). Bronfenbrenner mente at dette med tid var veldig viktig for å forstå barn og unges utvikling. Igjennom å forske og gjøre undersøkelser over lengere tid har det ledet til en rekke revideringer og forståelser for den kunnskapen man tidligere hadde. Her gjelder både fokuspersonens livsløp, men også historiske tidslinjer (Gulbrandsen, 2017, s. 64).

Den bioøkologiske modellen tar utgangspunkt i en fokusperson som står sentralt i systemene (Gulbrandsen, 2017). Denne personen er som nevnt tidligere stadig i utvikling og påvirker miljøene rundt seg like mye som miljøene påvirker fokuspersonen. Modellen kan brukes som en analysemodell for å enklere forstå samspillet hver enkelt av oss har med de sosiale omgivelsene rundt oss (Fyrand, 2016, s. 42). Ved hjelp av denne modellen kan det bli enklere å kartlegge et barns situasjon og få en mer helhetlig forståelse over barnets liv og problemer. Modellen kan også være et fint hjelpemiddel for hjelpeapparatet når det kommer til å finne ut hvilken behandlingstype og hvor behandling skal foregå, for eksempel om det trengs familierapi, nettverksintervensjoner eller beder samarbeid mellom ulike arenaer (Fyrand, 2016, s. 43).

I arbeid med barn som er utsatt for seksuelle overgrep er dette en fin modell å bruke for å kartlegge nettverket rundt barnet og hvilke positive og negative relasjoner barnet har til personene rundt seg. Som problemstillingen i denne oppgaven sier, er jeg ute etter å finne betydningen nettverket har for et overgrepsutsatt barn. Ved å ta for seg de ulike lagene i denne bioøkologiske modellen kan en hjelpearbeider finne ut hvor de viktige og betydningsfulle relasjonene befinner seg, hvem som har størst betydning for barnet og inkludere disse i arbeidet. Nettverk kan, som vi skal se videre på, være en god ressurs, og for å bruke denne ressursen er det viktig med god kartlegging for å se hva og hvem som burde inkluderes.

4. METODE

En metode blir valgt fordi vi har tro på at akkurat denne fremgangsmåten er den som er best egnet til å belyse den problemstillingen vi har (Dalland, 2020, s. 53). Metoden skal da altså samle inn kunnskap og opplysninger om og rundt problemstillingen, og gjøre at det til slutt vil være mulig med en drøfting av funnene eller en eventuelt ønsket videre undersøkelse.

Metode kan skilles i to ulike tilnærminger, kvalitativ og kvantitativ. Kvantitativ metode gir data i form av tall og målbare enheter. Forskeren tar da et tilskuerperspektiv og bruker spørreskjema eller lignende som ofte gir stor bredde, men også en slags fjernhet til feltet (Dalland, 2020, s. 55). Kvalitativ metode går mer i dybden på ulike temaer og ønsker å finne mening og opplevelse som ikke lar seg måle i form av tall (Dalland, 2020, s. 54). Intervjuer blir ofte brukt og forskeren får da en mer deltakende rolle enn i kvantitative metoder.

Litteraturstudie er også en mye brukt metode. Her skjer en systematisering av kunnskap som allerede eksisterer (Støren, 2013, s. 17). Den innsamlede litteraturen kan settes sammen og sees i et annet lys, fra en annen vinkel eller et annet perspektiv ut ifra hvilken problemstilling den knyttes til. Det er viktig å være observant på at feiltolkninger kan skje når ulik litteratur blir tatt ut av kontekst og brukt på en annen måte enn det forfatteren opprinnelig mente. Litteraturen som blir funnet igjennom en litteraturstudie er fagfelleverderte tidsskrifter, fagbøker eller forskning, altså litteratur du kan stole på at er sann (Støren, 2013, s. 11).

4.1 Valg av metode

I denne oppgaven mener jeg at det å se på tidligere forskning vil være den beste måten å belyse min problemstilling på. Dette året har også vært preget av restriksjoner og strenge regler knyttet til den pågående covid-19 pandemien. Dette er også en sentral grunn til hvorfor jeg har valgt å gjennomføre en litteraturstudie der jeg ikke trenger å ta hensyn til ulike korona tiltak underveis i arbeidsprosessen.

En av de negative sidene ved en litteraturstudie er om det ikke finnes nok litteratur eller forskning for å belyse min problemstilling. Problemstillinger er ofte ganske spesifikke og trenger litteratur som går direkte på det som spørres om.

Ved mitt tema er det som nevnt lite fagfelleverdert forskning, noe som har gjort at jeg i starten måtte være fleksibel med tanke på mulig endring av problemstilling. På en annen side er det et interessant funn i seg selv om det er mindre forskning på området. Likevel er en litteraturstudie med på å sette eksisterende forskning i et nytt lys og kanskje inspirere til videre forskning på temaet.

En annen positiv side ved litteraturstudie er at den skaper avstand til respondentene og kan bruke litteratur på andre måter enn det den originalt var ment til. Dette gjør at vi kan se problemstillingen ut ifra ulike vinkler uten å være personlig påvirket på noen måte.

4.2 Datainnsamling

Datainnsamlingen har skjedd i ulike perioder, i ulike søkemotorer og med ulike søk. Jeg har i hovedsak benyttet meg at Oria.no.

Flere av artiklene jeg har funnet underveis har henvist til annen litteratur og fagstoff. Ved hjelp av disse har jeg funnet frem til ny litteratur som søkene i de ulike databasene ikke ga meg. Jeg har da sett det som hensiktsmessig å bruke primærkilden til fagstoffet og ikke artikkelen jeg i utgangspunktet ville bruke. Hvordan jeg kom frem til funnene mine blir presentert i Figur 1. *Oversikt over søk*. Denne tabellen finnes under neste punkt, 4.3 Analyse og tabell av søk.

4.3 Analyse og tabell av søk

Ut ifra retningslinjene gitt av UIS, kriterier og relevans til min problemstilling ble søkene gjennomgått og studert. Titler, sammendrag, fulltekst og nøkkelord ble gjennomgått for å finne de artiklene som best passet min problemstilling. Søkeprosessen som ledet til de fire vitenskapelige artiklene, er presentert under i figur 1. Inklusjons- og eksklusjonskriteriene er satt sammen av kriteriene fra UIS og mine egne, disse blir presentert i figur 2.

Figur 1. Oversikt over søk

Søk foretatt i perioden 20.01.21 - 10.03.21							
Søk	Database	Søkeord	Avgrensing	Antall treff	Sammendrag lest	Fulltekst lest	Artikler brukt
S1	Oria	«seksuelle overgrep mot barn»		1720	4	1	1
S2	Oria, norske fagbibliotek	(Barn ELLER unge ELLER ungdom) og (seksuelle overgrep) og (nettverk ELLER sosiale nettverk)	Årstall 2016-2021, fagfelleverderte tidsskrift	212	5		
S3	Oria, norske fagbibliotek	(children OR child, teenager OR adolescent) and (sexual assault OR rape OR sexual abuse) and (social network)	Årstall 2016-2021, fagfelleverderte tidsskrift	245	5	2	1
S4	SocINDEX with Full Text	(children OR child OR youth OR teenager OR adolescent) and (sexual assault OR rape OR sexual abuse OR sexual violence) and (social network)	Årstall 2016-2021	96	4	2	1
S5	SocINDEX with Full Text	(children OR adolescents OR youth OR child OR teenager) and (sexual assault OR rape OR sexual violence OR sexual abuse) and /social support OR social networks OR social relationships OR social inclusion OR social exclusion)	Årstall 2016-2021	60	2	1	1

Figur 2. Inklusjons- og eksklusjonskriterier

Inklusjonskriterier	Eksklusjonskriterier
Fagfelleverderte / Vitenskapelig artikkel	Relevant ihht. problemstilling, men ikke fagfelleverderte
Publisert de siste 5 årene (2016-2021)	Publisert før 2016 (eldre enn 5 år)
Artikkelen må være på Norsk, Engelsk, Dansk eller Svensk	Innhold som ikke kan overføres til norske forhold
Høy vitenskapelig kvalitet	Studier som ikke er relevante for å belyse problemstillingen
Tar for seg det sosiale nettverkets betydning knyttet til avdekking og arbeid med barn utsatt for seksuelle overgrep	Pågående studier som ikke har kommet frem til sluttresultat

4.4 Kildekritikk og studiens troverdighet

En utfordring jeg hadde under kildesøkene var mangel på litteratur fra nyere dato.

Mesteparten av litteraturen jeg har funnet har vært forskning fra 90-tallet og tidlig 2000. På grunn av dette valgte jeg å utvide søke mitt til også engelskspråklige artikler. Her fant jeg noe nyere forskning.

Til tross for at tre av funnene mine er utenlandske, er alle fagfelleverderte og kommer fra anerkjente tidsskrift. Den utenlandske litteraturen er fra land som kan sammenlignes med Norge, og jeg mener at det ikke vil ha noe utslag på oppgaven, heller tvert imot. Forskingen er sammenlignbar og ved å ta i bruk utenlands litteratur viser det at andre vestlige land sliter med den samme problematikken og har lignende tanke sett rundt temaet som vi i Norge har.

En annen utfordring jeg hadde var å finne litteratur og forskning som sa noe om både seksuelle overgrep og nettverk i samme tekst. Det var mye litteratur om avdekking av seksuelle overgrep og mye om nettverkets betydning for en trygg og god utvikling, men når disse to temaene ble satt sammen var det lite forskning å finne.

Mye av den nyere norske litteraturen er skrevet av sosionom Siri Søftestad. For å ikke bare få hennes synspunkt på problemstillingen valgte jeg bruke mer tid på å søke i andre databaser for å finne andre vinklinger og synspunkter. Søftestad vil likevel være godt representert i andre kilder brukt i oppgaven.

5. FUNN OG PRESENTASJON AV FUNN

I denne delen av oppgaven blir artiklene jeg har funnet igjennom søkeprosessen som beskrevet ovenfor, gjort rede for. Artiklene vil først settes inn i en tabell for å kort få en oppfatning av hva de handler om, og for få frem likheter og ulikheter mellom artiklene. Deretter vil hver av artiklene bli nøye gjennomgått.

5.1 Tabell av artikler

I Figur 3 er de litterære kildene, altså artiklene, jeg ønsker å utforske presentert. Her blir blant annet formålet med artikkelen, sentrale temaer og hvilken metode som er brukt lagt frem på en oversiktlig måte for å vise forskjeller og ulikheter med artiklene.

Figur 3. *Oversikt over artikler*

Artikkel 1	
Navn og år	Østby & Stefansen, 2017
Formål	Finne ut hvordan overgrepsutsatte involverer nettverket sitt i etterkant av et seksuelt overgrep.
Sentrale tema	Seksuelle overgrep, uformelle nettverk, sosial støtte, direkte nettverksintervensjon, indirekte nettverksintervensjon
Metode	Kvalitative intervjuer. Varighet: ca. 1,5 timer.
Respondenter	N= 22 13 fagpersoner 9 overgrepsutsatte
Alder	N1=30-60 år. N2=17-25år og 36-46 år.
Land	Norge
Artikkel 2	
Navn og år	Münzer, Fegert, Ganser, Loos, Witt & Goldbeck, 2016
Formål	Undersøker hvilke barrierer som står i veien for å fortelle om seksuelle overgrep og hvilken sosial støtte som gis i etterkant av slike overgrep.
Sentrale tema	Barn, ungdommer, sosial støtte, offerrollen ved seksuelle overgrep
Metode	Kvalitativt intervju

Respondenter	N= 42. 25 jenter og 17 gutter
Alder	6-17 år.
Land	Tyskland
Artikkel 3	
Navn og år	Hyden, Gadd & Grund, 2020
Formål	Undersøke hvordan nettverkets respons har på jenters mentale helse etter traumatiske opplevelser som vold og overgrep
Sentrale tema	Vold, narrativ analyse, respons, sosiale nettverk og nettverksanalyse
Metode	Kvalitativ analyse og intervju.
Respondenter	N=1
Alder	N1=23
Land	Sverige/ Storbritannia
Artikkel 4	
Navn og år	Thomas & D'Arcy, 2017
Formål	Koble sammen familiestøtte og arbeid med barn utsatt for seksuelle overgrep i et ønske om en mer helhetlig praksis og bedre fremtidig arbeid med overgrepsutsatte barn.
Sentrale tema	Barn og familier, familie støtte, foreldre, sosialt arbeid, CSE, sikring av barn, relasjoner, støtte
Metode	Tidligere forskning, intervjuer og litteraturgjennomgang
Respondenter	N: 27
Alder	
Land	Storbritannia

5.2 Presentasjon av funn

Artiklene vil i denne delen bli grundig gjennomgått. Hvert sammendrag vil inneholde metode, formål, funn og resultater.

5.2.1 Nettverkets betydning etter seksuelle overgrep

Denne artikkelen er skrevet av Lene Østby og Kari Stefansen, og ble publisert i Tidsskrift for psykisk helsearbeid 02.03.2017. Artikkelen utforsker hvilken betydning det uformelle nettverket har for personer som er utsatt for seksuelle overgrep. Artikkelen skiller mellom hvilken type reaksjoner den overgrepsutsatte får, om de er støttende/positive eller ikke-støttende/negative. Ca. 2/3 av de som har vært utsatt for seksuelle overgrep forteller om det til noen i sitt uformelle nettverk, altså venner, familie og bekjente. Det ser ut til at det er enklere for overgrepsutsatte å fortelle til noen i det uformelle nettverket enn å fortelle om det til noen i hjelpeapparatet. På grunn av det store tabuet som henger over seksuelle overgrep er det mange som er engstelige for hvilke reaksjoner de vil få dersom de velger å fortelle at de er blitt utsatt for et overgrep. Flere følte også at de beskyttet familien ved å ikke fortelle om overgrep(et).

Det er kvalitative intervjuer med både fagpersoner med erfaring fra arbeid med overgrepsutsatte, og personer som har vært utsatt for seksuelle overgrep som danner det empiriske grunnlaget for artikkelen. Resultatene av intervjuene blir sammenlignet og det blir også brukt analyser og materiale fra tidligere forskning gjort av førsteforfatter Østby. Artikkelen er inspirert av forskning fra USA som har et erfaringsnært perspektiv der det settes søkelys på hva overgrepsutsatte mener er positive og negative reaksjoner når de forteller om overgrep.

Intervjuene til artikkelen ble foretatt i 2011 og varte i gjennomsnitt en og en halv time. Intervjuene tok sted via Skype, på kontoret til førsteforfatter og hjemme hos informantene. 13 fagpersoner med ulik erfaring fra arbeid med seksuelle overgrep, minimum to og et halvt år i feltet, ble intervjuet. Av de ni overgrepsutsatte som ble intervjuet var åtte av dem kvinner og en mann. Det er viktig å nevne at de overgrepsutsatte som ble intervjuet i denne artikkelen forteller om overgrep som har skjedd langt tilbake i tid. Det er altså snakk om personer mellom 17-25 år og 36-46 år som forteller om overgrep de har opplevd da de var under 18 år. Detaljer, følelser og andre faktorer kan da ha blitt glemt eller det er mulig at informantene ikke husker alt korrekt. Det er likevel viktig å få med den følelsen de sitter med nå en stund etter at overgrepene har funnet sted.

Majoriteten av fagpersonene som ble intervjuet uttrykte et behov for mer informasjon til og om nettverk i arbeid med overgrepstatsatte. Det var kun minoriteten av fagpersonene som involverte nettverket i arbeidet. Det ble da i hovedsak bare gitt informasjon til den utsatte om hvordan de selv kunne involvere nettverket sitt. De fleste fagpersonene uttrykte en bekymring for negative reaksjoner fra offerets nettverk om de skulle bli mer involvert. To av fagpersonene hadde også opplevd slike negative reaksjoner.

I motsetning til fagpersonene var de overgrepstatsatte svært opptatte av hvordan det uformelle nettverket kunne involveres. De fleste uttrykte en frykt for hvilke reaksjoner de ville få, men alle av de ni informantene fortalte om overgrepet på tross av dette. Åtte personer fortalte til mor, eller mor og far sammen, og syv personer fortalte til venner. I gjennomsnitt fortalte hver av de overgrepstatsatte om overgrepet til tre personer.

Selv om informantene i artikkelen hadde opplevd ulike reaksjoner da de fortalte om overgrepet til sitt uformelle nettverk, var alle enige om at nettverkets betydning var stor. Råd og forståelse, sammen med praktisk hjelp, var de viktigste faktorene for at de overgrepstatsatte skulle føle seg ivaretatt etter et overgrep. Artikkelen får også frem at hva som virker som en støttende reaksjon kan variere fra person til person.

Ifølge Østby og Stefansen kan støttende reaksjoner vises på ulike måter, men forståelse, bekreftelse og aksept for den utsattes opplevelse er viktige faktorer. Personer som gir støttende reaksjoner, er interessert i å lytte og kan gi informasjon og veiledning der det trengs uten at det føles påtvunget. Det kan for eksempel være igjennom å gi konkret hjelp om hvor den utsatte kan henvende seg, tilbud om å bli med den utsatte eller gi nyttige skriv og brosjyrer.

Ikke-støttende reaksjoner er, ifølge artikkelen, med på å påføre den utsatte skam, skyld og ikke-støttende anerkjennelse. Den som blir fortalt om overgrepet klarer ofte ikke å forholde seg til det som har skjedd og tar avstand fra det ved å for eksempel benekte at det har skjedd, fortelle at det burde holdes hemmelig eller lignende. Det å overreagere ved å bli ekstremt lei seg, presse den utsatte til å anmelde hendelsen eller andre egosentriske reaksjoner kan også gjøre at den utsatte føler alt ansvar for det som har hendt. Dette kan føre til at de ikke tør å åpne seg opp eller fortelle om overgrepet igjen.

Som artikkelen presiserer, er det en klar forskjell mellom hva fagpersoner og hva de overgrepsutsatte mener om nettverkets betydning etter seksuelle overgrep. Frykten for negative reaksjoner ble uttrykt av alle informantene, men de overgrepsutsatte opplevde i alle tilfeller en eller annen form for støttende reaksjoner. Det å bli møtt med forståelse, empati, råd og praktisk hjelp ble verdsatt.

Artikkelen tar også frem problemet med at mange overgrepsutsatte befinner seg i en sårbar situasjon, og mange har lite eller mangel på nettverk og mennesker rundt seg. De vil da trenge større støtte fra det profesjonelle hjelpeapparatet som kan veie opp for det manglende uformelle nettverket. Støtten fra hjelpeapparatet kan for eksempel innebære nettverksutviklende strategier.

5.2.2 Please tell! Barriers to Disclosing Sexual Victimization and Subsequent Social Support Perceived by Children and Adolescents

Denne artikkelen er skrevet av Annika Münzer, Jörg M. Fegert, Helene G. Ganser, Sabine Loos, Andreas Witt og Lutz Goldbeck. Den ble først publisert i *Jurnal of Interpersonal Violence* i 2016.

I denne kvalitative undersøkelsen har det blitt intervjuet 42 barn i alderen 6-17 år. Rekrutteringen ble gjort gjennom nyhetsbrev, informasjon til ulike helsetilbud for barn og unge og gjennom pressekonferanser der det ble spurt om barns erfaringer med seksuelle overgrep over hele Tyskland. Barna ble intervjuet av forfatterne eller godkjente assistenter. Barnas foreldre eller omsorgspersoner ga også samtykke til at intervjuene kunne gjennomføres. Intervjuene ble gjennomført ansikt til ansikt og/eller via telefon, og alle informantene ble tilbudt hjelp og støtte fra institusjoner i deres hjemby etter intervjuene.

Det var to hovedspørsmål som ble stilt under intervjuene. Spørsmål nummer en handlet om hvilke barrierer barna følte hadde noe å si for om de fortalte om seksuelle overgrep eller ikke. Spørsmål nummer to handler om hvilken spesifikk støtte barna følte de fikk av både sin familie, men også hjelpeapparatet, etter at de hadde fortalt om overgrepet. Andre spørsmål som også blir tatt opp i artikkelen er hvem barna valgte å fortelle til og hvor lang tid det tok før det ble fortalt til noen.

Barna som ble intervjuet hadde opplevd ulike typer overgrep og hadde ulike relasjoner til overgriperen. Noen opplevde også flere overgrep. Alderen da overgrepet fant sted varierte fra 4-16 år og da intervjuet tok sted var det fra 0-11 år siden overgrepet hadde hendt. Flere av barna kunne ikke huske hvor gamle de var da overgrepet skjedde og da heller ikke hvor lenge det var siden.

Flesteparten av barna i denne undersøkelsen fortalte om det seksuelle overgrepet til et familiemedlem, venner eller andre i det uformelle nettverket. Veldig sjeldent ble det fortalt om seksuelle overgrep til hjelpeapparatet i førsteomgang. Hovedgrunnen til at barn ikke forteller om overgrep er ifølge dette studiet at barna frykter skam, å bli stigmatisert og fordi de ikke ønsker å byrde andre med det de har opplevd. Flere av de intervjuede overgrepsutsatte fryktet også å bli truet av de(n) som hadde begått overgrepet.

Blant barna tok det i gjennomsnitt 17 måneder før det ble fortalt om overgrepet og over en tredjedel av informantene brukte godt over ett år på å fortelle noen i det uformelle nettverket sitt om hva som hadde skjedd. Det var de overnevnte faktorene som spilte størst rolle for om det ble fortalt om overgrepene eller ikke, men også en del følte at de manglet støtte og fryktet å ikke bli trodd både av både det formelle og uformelle nettverket. I flere av tilfellene var det heller ikke barna selv som fortalte om overgrepet. Det kom frem på grunn av at andre hadde vært vitne til overgrepet eller at mistanke hos andre som gjorde at de konfronterte barna om det.

27 av barna følte seg trodd og 25 av barna hadde noen rundt seg de stolte nok på og kunne snakke om overgrepet til. Av barna i denne undersøkelsen er det med andre ord bare omkring 60% som hadde noen rundt seg de stolte nok på til å fortelle om overgrepet til. Hele 19% av barna følte seg ikke beskyttet eller trygge på noen, hverken familie eller profesjonelle. Flere av disse 19% var heller ikke fornøyd med hvordan nettverket hadde reagert og støttet dem i etterkant.

Ifølge forfatterne syntes over halvparten av de som fortalte om overgrepet, enten det var til det formelle eller uformelle nettverket, at det var enten vanskelig eller svært vanskelig å åpne seg opp. Til tross for dette følte de fleste barna at de fikk god og spesifikk sosial støtte. Ca. 2 av 3 som hadde fortalt om overgrepet, følte de fikk støtte av sitt uformelle nettverk.

Artikkelen sier imidlertid ikke noe om hva barna anser som god og dårlig støtte eller om dette inkluderer praktisk hjelp.

Forfatterne uttrykker igjennom artikkelen viktigheten av å lære barn og unge om dette temaet, og bryte ned barrierene og tabuet knyttet til seksuelle overgrep. De mener at mindre tabu vil føre til at flere barn tørr å stå frem om hva de har opplevd. Resultatene av intervjuene viser også at det er særlig viktig å lytte til hva barn og unge selv har å si om temaet. Forfatterne sier også at viktigheten av god samhandlingen mellom den overgrepsutsatte og deres familier, ikke bare er noe som blir fremmet i dette studiet, men som også støttes av annen tidligere forskning.

En siste viktig konklusjon artikkelen kommer med er at selv om et overgrepsutsatt barn forteller sin historie til venner og/eller familie betyr ikke det at det blir fanget opp av hjelpeapparatet. Likevel viser det at dersom barn forteller til noen i sitt uformelle nettverk er sjansen for å få profesjonell hjelp større enn om de ikke hadde fortalt til noen i det hele tatt.

5.2.3 Role of Narrative and Social Networks in Thwarting Violence and Sexual Abuse in Young People's lives

Artikkelen er skrevet av Margareta Hydèn, David Gadd og Thomas Grund og ble publisert i British Journal of Sosial Work 19.10.2019. Artikkelen bygger på en tidligere svensk studie der en rekke jenter i en kirkebasert organisasjon for utsatte barn og deres familier, ble intervjuet i forhold til hvordan deres mentale helse ble påvirket av deres nettverks reaksjoner til dem. I denne pilotstudien utpekte «Mary» sin sak seg ved hvor detaljert hun fortalte om hendelsene og ulike episoder i livet sitt. Forfatterne av denne artikkelen gikk da sammen med forskeren fra pilotstudie og intervjuet Mary mer om sin sak.

Mary sin historie starter i et alkoholfyllt hjem med en far som ble voldelig når han drakk alkohol. Moren til Mary flyttet så fra mannen og fikk seg en ny kjæreste som dessverre ikke var noe bedre for Mary og hennes søster da alkohol forbruket i familien gikk kraftig opp. Mary fikk til slutt stempelet som «problembarn». Hun startet tidlig med selvskading og hadde store sinne problemer. Mary prøvde selv å kontakte sosialtjenesten og etter en stund ble hun sendt til et ungdomssenter. På dette senteret møtte hun en terapeut som til slutt overbeviste sosialtjenesten om at hun trengte fulltidshjelp.

Denne terapeuten ble da til Marys fosterfar/fosterhjem. Marys nye fosterfar forgrep seg på henne og startet å dominere livet hennes.

Da Mary var 16 år gammel startet hun på en skole for barn med spesielle behov. På denne skolen møtte Mary en lærer hun knyttet seg til. Denne læreren var den første som på lang tid hadde vært interessert i Mary og hennes liv og gitt henne positive reaksjoner på hvordan hun var som menneske og hvordan hun gjorde det på skolen.

En dag brøt Mary sammen på skolen. Læreren hun hadde fått en god relasjon til, henviste henne til skolen psykolog. Disse to personene, læreren og psykologen, var de første voksne i Marys liv som faktisk hadde brydd seg om hvordan hun hadde det. Dette førte til at hun følte seg komfortabel nok til å fortelle om hva som foregikk i livet hennes.

Artikkelen løfter frem ikke bare viktigheten av nettverket og størrelsen på dette, men viktigheten av hvem som er en del av nettverket til den enkelte personen. Hvordan Mary klarte å åpne seg til psykologen og læreren viser at det ikke er størrelsen på nettverket som har noe å si, men hvilken relasjon fokuspersonen har til de enkelte i nettverket.

Artikkelen bruker flere figurer underveis for å illustrer hvordan Mary sitt nettverk forandrer seg i løpet av livet hennes. Som liten var nettverket hennes lite og svært negativt. Etter hvert som Marys nettverk ble større, skapte det mulighet for nye og mer positive relasjoner.

Et interessant funn er hvordan Mary selv opplevde forholdene til jevnaldrende som nøytrale og ikke særlig positive. Forholdet til sine biologiske foreldre og stefar kategoriserte hun som negative. Fra Mary var et lite barn til hun var en ungdom på 15 år hadde nettverket hennes fått en del nye medlemmer på grunn av kontakten med sosialtjenesten og jevnaldrende på ungdomssenteret. Det var imidlertid ikke blitt noen flere positive relasjoner i nettverket, de nye medlemmene forble nøytrale.

Studien viser hvordan det tidlige nettverkets reaksjoner og holdninger gjorde at hun følte at overgrepene var hennes feil og ikke ønsket å fortelle noen om det fordi «det var noe hun selv hadde rotet seg opp i».

Ved hjelp av et mer utvidet nettverk med mulighet for flere positive medlemmer klarte Mary å se sin situasjon i et nytt lys og at overgrepene og hennes livssituasjon ikke var hennes skyld likevel.

Forfatterne avslutter artikkelen med å fremheve flere faktorer de mener er viktige for sosialarbeidere å tenke på når det kommer til arbeid med overgrepsutsatte barn. De mener, som nevnt tidligere, at det er viktig å utvide det sosiale nettverket og fokusere på hvem som er en del av barnets nettverk. Mary sin historie viser hvordan et nettverk kan være relativt stort, men ikke ha nok positive medlemmer. Når medlemmene ikke støtter barnet eller de kommer med negative reaksjoner som gjør at barnet føler skyld og skam, virker det hemmende og gjør at barnet selv går inn i en uønsket offerrolle. Ved at hjelpeapparatet har en nettverksfokusert tilnærming og er opptatt av både størrelsen, samarbeid mellom nettverkene, men også hvem nettverkene inkluderer kan det være med på å hjelpe barn på en bedre måte.

Det er verd å nevne at studien har en svakhet. Enkeltstudium som dette, som kun fokuserer på et barns historie, kan ikke si noe om alle tilfeller, men det kan si noe om hvordan enkelte kan oppleve en slik situasjon.

5.2.4 Combatting Child Sexual Exploitation with Young People and Parents: Contributions to a Twenty-First-Century Family Support Agenda

Denne artikkelen er skrevet av Roma Thomas og Kate D'Arcy og ble publisert i *British Journal of Social Work* 14.10.2017. Forfatterne har kombinert intervjuer, gruppediskusjoner og litteraturstudie for å belyse det hullet de mener finnes på barnevernsfeltet når det kommer til seksuell utnyttelse av barn. Forfatterne fokuserer på familiestøtte og hvordan behovene til både de overgrepsutsatte barna, men også deres familier, kan bli møtt ved hjelp av å styrke kunnskapen og bruken av helhetlig og deltakende arbeid. Hovedfokuset i artikkelen er på hvordan hjelpeapparatet kan ta i bruk ulike strategier for å bedre hjelpe disse familiene.

Litteraturstudie referert i artikkelen hadde som mål å finne ulike teknikker og modeller for intervensjoner og støtte til foreldre av unge utsatt for seksuell utnyttelse. Dataene funnet her ga flere gode resultater og viste til en rekke ulike modeller, men veldig få av resultatene sa noe om hvor effektive de ulike modellene var.

De fleste av modellene brukte «utleveringsstøtte», som handler om å gi informasjon og råd, ofte i form av hefter, per telefon eller nettbaserte chattetjenester. Også her var det mangel på bevis om denne typen støtte var effektiv for foreldrene.

FCASE-modellen er grundig gjennomgått i artikkelen. Denne modellen kommer fra et to år langt prosjekt, Barnando's Families and Communities Against Sexual Exploitation project. Prosjektet gikk ut på å bruke en terapeutisk tilnærming i arbeid med barn og unge utsatt for seksuell utnyttelse og endte i en modell bestående av flere punkter for å enklere hjelpe disse barna og deres familier. Forfatterne utforsker videre denne modellen og informantene som ble intervjuet hadde alle fått hjelp igjennom bruk av denne modellen og ble rekruttert igjennom arbeidet med denne modellen.

Intervjuene ble gjort av forfatterne og det ble intervjuet både barn, foreldre, omsorgspersoner, saksbehandlere og andre hjelpearbeidere. 31 familier og deres hjelpere ble intervjuet, til sammen 227 saker. 15 hjelpearbeidere, 25 par foreldre, 5 omsorgspersoner og 25 barn. I tillegg til 20 personer fra interesse og samfunnsorganisasjoner. Med alle disse informantene ser vi at denne artikkelen ikke bare ser på forholdet mellom den overgrepsutsatte og deres nettverk, men fokuserer også på hvordan det formelle nettverket og hjelpearbeidere kan hjelpe til med å inkludere og styrke støtten den overgrepsutsatte får fra sine nærmeste.

FCASE som var den modellen som ble brukt i artikkelen, setter søkelyset på samarbeidet mellom hjelpearbeideren og familien. Det er kunnskapene og ferdighetene til hjelpearbeideren som står i fokus. Ferdigheter som er med på å styrke familienes kunnskaper om overgrep og igjennom dette styrke dem i måten de kan sikre og ta vare på sine barn. Alle hjelpearbeiderne som var en del av FCASE prosjektet var alle klar over at det ville kreve mye kompetanse og fleksibilitet i arbeidet med familiene og alle var engasjerte og klare for å yte det som trengtes.

Hovedfunnene i artikkelen gikk som nevnt ut på hvordan hjelpearbeidere på best mulig måte kunne hjelpe barn og deres familier. Noe av det familiene satt mest pris på var forståelse, empati og at hjelpearbeideren var informerende og ikke belærende. Det ble satt stor pris på at det var rom for å fortelle om hvilke vansker de opplevde og det å få lov til å kjenne på de følelsene de faktisk hadde, var veldig viktig.

Hjelparbeiderne mente også at det å ha et godt samarbeid med foreldrene var den beste og kanskje viktigste siden med denne modellen. Et godt samarbeid var også det de regnet som nøkkelen til å få til et godt arbeid med barn utsatt for seksuell utnyttelse.

Selv om det for det meste var positive erfaringer de intervjuede hjelparbeiderne hadde uttrykte de også noen bekymringer knyttet til arbeidet med disse barna og deres familier. En av de største utfordringene de møtte var mangel på tid. Arbeidet var ofte preget av ønske om effektivitet og press som gjorde at de ikke kunne bruke like lang tid som de kanskje ønsket og følte at familiene trengte. Videre nevnte de at det ofte dreier seg om komplekse saker og behov for tverrfaglig og tverretatlig samarbeid og at dette kunne være utfordrende. Frivillige organisasjoner ble nevnt som en mulighet for å lette på dette problemet.

Denne artikkelen har en litt annen tilnærming enn de andre artiklene ved at den fokuserer mest på hvordan hjelpeapparatet og det formelle nettverket bedre kan hjelpe overgrepsutsatte barn og deres familier. Til tross for at dette ikke går direkte på min problemstilling, mener jeg denne artikkel tar opp viktige faktorer som en hjelparbeider trenger og at dette er viktig for å kunne inkludere det uformelle nettverket.

6. DRØFTING AV FUNN

I denne delen av oppgaven vil jeg sette artiklene opp imot hverandre og diskutere dem for å belyse problemstillingen min. Jeg vil også komme med egne synspunkter og knytte inn deler fra punkt 3. Faglig kunnskap / teoretisk referanseramme.

6.1 Forskjeller og likheter ved funnene

Alle artiklene som er brukt i oppgaven er som nevnt fagfellevurderte og fra anerkjente tidsskrift. Artiklene har ulike fokus og tilnærminger til inkludering av nettverk i saker med overgrepsutsatte barn. To av artiklene med kvalitativ tilnærming intervjuer barn, familier og hjelpeapparatet direkte, og utforsker hva de mener er viktige faktorer for inkludering av det uformelle nettverket. De resterende artiklene er ikke like direkte knyttet til min problemstilling. Den ene retter fokuset på hva hjelpeapparatet kan gjøre for å bedre nettverksarbeid, og den siste artikkelen går i dybden på en enkelt sak og de positive og negative faktorene rundt denne enkelte personen. Til sammen mener jeg at de ulike tilnærmingene og fokusområdene vil gi meg muligheten til å gi en mer oversiktlig og et mer detaljert svar på min problemstilling.

6.2 Alle som ikke forteller

Det er fremdeles mange barn som ikke forteller om overgrep de er blitt utsatt for. Som nevnt over tar artiklene jeg har studert for seg mange ulike barrierer til hvorfor barn ikke forteller om seksuelle overgrep. Tabuet fra samfunnet er noe alle artiklene tar opp som et av de største problemene i arbeid med overgrepsutsatte, og er en stor barriere for hvorfor barn og unge ikke ønsker å avdekke og fortelle om overgrepet til noen. Ifølge Münzer et al. (2016) var det følelsen av skam som gjorde at rundt 52 % av deres informanter ikke ønsket å fortelle om overgrepet til noen. Disse barna var blant annet redd for å bli sosialt stigmatisert og latterliggjort av de som de ville ha fortalt om overgrepet til.

Mer søkelys på seksuelle overgrep kan være med på å ufarliggjøre temaet. Dette kan igjen føre til at overgrepsutsatte barn tørr å stå frem og fortelle til noen (Münzer, et al., 2016, s. 365). I boken «Klokhet om vold og overgrep» tas det opp at barn heller ikke er klar over hva som er greit og ugreit for voksne å gjøre med dem (Sanner, 2020, s. 28).

Erfaringene fra barn forteller også at det er stor utrygghet når det kommer til hvordan de voksne vil reagere, hvem de voksne vil fortelle det videre til og at det kjennes utrygt og ikke vite hvor eller hos hvem det de forteller ender opp (Sanner, 2020, s. 29). Dette støttes også av en av artiklene brukt i oppgaven. Unge mennesker velger ofte heller venner ovenfor familie, og særlig ovenfor hjelpeapparatet, å fortelle om overgrep til. Dette er fordi barna vet at venner mest sannsynlig vil fortsette å holde det hemmelig og ikke tvinge dem til å gjøre noe mer med saken (Hydén, et al., 2020, s. 2173).

Overlevelsesstrategier og forsvarsmekanismer kan komme i veien for at barn ikke ønsker å fortelle. Når en traumatisk hendelse tar sted og kroppen går over i en freeze eller shut-down modus er det vanlig at minnene rundt hendelsen lagres på et sted i hjernen hvor vi ikke like enkelt har tilgang på dem. For barn som ikke direkte husker hendelsen og hvor kroppen har tatt i bruk en slik type forsvarsmekanisme, vil det da være veldig vanskelig for dem å fortelle om noe de ikke helt husker. En shut-down prosess kan også gjøre at det overgrepsutsatte barnet får et manglende følelsesspråk og senere vil ha problemer med å klare å fortelle om overgrepet fordi de ikke vet hvordan de skal sette ord på det (Søftestad, 2018, s. 80).

Etter min vurdering vil det være veldig vanskelig for et barn å sette ord på hva de har vært utsatt for etter en slik hendelse. Det at barn da har noen rundt seg som de stoler på og føler seg komfortabel med vil være avgjørende for om barn klarer å fortelle eller ei. Münzer et al tar opp at kun rundt 60% av de intervjuede barna følte at de hadde noen rundt seg som de kunne stole helt på (Münzer, et al., 2016). Betyr dette da at det er hele 40% som ikke har noen de stoler nok på til å fortelle om overgrep til?

Trygghet spiller også en stor rolle når det er snakk om frykt for overgriper eller for at det skal skje nye overgrep. Denne frykten kan bli så stor at barnet ikke ønsker å dele hva de har opplevd med noen. Det uformelle nettverket vil da få en stor rolle i forbindelse med å gjøre at barnet føler seg beskyttet. Om barnet føler seg beskyttet og vet at venner og familie vil være der for dem om overgriperen skulle komme tilbake, kan utgjøre forskjellen om barnet avdekker overgrepet eller ikke.

Mange barn trenger også at det er noen som spør om noe er galt, og da ofte spør direkte ved mistanke. Dette tar også artikkelen til Münzer et al. (2016) opp. Her blir det nevnt at flere av barna ikke avdekket før noen spurte om hva som hadde skjedd. Dette mener jeg også gjelder for hjelpeapparatet. Når det er mistanke om at et barn har opplevd et slik traume er det vår oppgave å spørre og hjelpe til med å avdekke om barnet ikke selv snakker. Vi må altså tro det for å kunne se det.

6.3 Hvilken betydning har reaksjonene?

Østby og Stefansen (2017, s. 216) går grundig igjennom hva sine informanter regner som støttende og ikke-støttende reaksjoner. De skiller mellom emosjonell og instrumentell støtte og mener at begge disse formene både kan virke som positive og negative.

Det viktigste i artikkelen til Østby og Stefansen mener jeg er hvordan reaksjonene får den overgrepsutsatte til å føle, ikke reaksjonen i seg selv. Ved støttende reaksjoner føler den overgrepsutsatte seg ivaretatt, føler forståelse og aksept for situasjonen, og de føler at den andre er interessert i å lytte. Ikke-støttende reaksjoner vil da ha motsatt effekt å gjøre at den overgrepsutsatte føler seg overkjørt, at overgrepet er deres feil eller gjøre at de kan velge å lukke seg inne og ikke fortelle om overgrepet igjen.

I det tyske studiet blir også nettverkets reaksjoner tatt med som en viktig faktor når overgrepsutsatte barn forteller om overgrepet (Münzer, et al., 2016). Det blir imidlertid ikke nevnt hvilke reaksjoner de intervjuede ser på som positive og negative. Det kan tenkes at forståelse, aktiv lytting og anerkjennelse er noen av de viktige støttende reaksjonene for disse barna da følelsen av skam og tabu er de største barrierene barna forteller om at de opplever.

I artikkelen av Hyden et al. (2020) tar Mary sin historie for seg hvordan Mary følte på skam og skyldfølelse, og at dette gjorde at hun ikke fortalte om overgrepene. Det som gjør at hun endelig forteller er lærerens bekymring og interesse for Marys liv. Læreren viser også instrumentell støtte ved å henvise Mary til en psykolog. Sammensetningen av den emosjonelle og instrumentelle støtten har stor betydning her.

I disse tre artiklene er det altså ulikt hva de overgrepsutsatte ser på som støttende reaksjoner og god sosial støtte i etterkant av et overgrep. Til tross for dette så har flestparten av alle informantene i de nevnte artiklene opplevd å få god og spesifikk støtte.

Ifølge det tyske studiet følte ca. 2 av 3 av dem som fortalt om overgrepet at de fikk god nok og spesifikk nok sosial støtte (Münzer, et al., 2016). Det bør allikevel nevnes at det bare var omkring 60% av informantene som følte at de hadde noen rundt seg de kunne fortelle til. Hele 19% av barna følte ikke at de hadde noen rundt seg som kunne beskytte dem eller som de kunne snakke om overgrepet til. I denne undersøkelsen utgjør det altså 8 av de 42 intervjuede barna (Münzer, et al., 2016). Dette mener jeg er et relativt høyt tall som indikerer at det sårt trengs mer fokusrettet arbeid på dette området.

Ifølge Østby og Stefansen sine informanter følte alle at de i en eller annen grad fikk gode reaksjoner da de fortalte om overgrepene (Østby & Stefansen, 2017). I tillegg til de støttende reaksjonene kom det også negative reaksjoner. Noen av de negative reaksjonene som blir nevnt samsvarer også med hva de andre artiklene tar opp. Her er det følelsen av skam, egosentriske reaksjoner og det å bli tvunget til å oppsøke hjelpeapparatet som blir nevnt.

Jeg tolker disse reaksjonene som at personen som barnet forteller om overgrepet til har en viss form for frykt. Jeg tror ikke nødvendigvis at det er intensjonelt at venner og familie kommer med ikke-støttende reaksjoner. Min tolkning er at mangel på kunnskap om seksuelle overgrep og mangel på kunnskap om å snakke med barn om slike vanskelige temaer, gjør at det ofte fører til slike reaksjoner. Dette støtter også Østby & Stefansen (2017) i sin artikkel der de skriver at flere utenlandske studier tyder på at det uformelle nettverket ofte har en god intensjon om å hjelpe, men dessverre mislykkes.

Selv om det er litt variasjon i funnene hos de ulike artiklene viser tallene allikevel at mestparten av de som velger å fortelle om overgrepet til noen føler seg beskyttet og føler de får den sosiale støtten de ønsker og har behov for. Dette er data og forskning som må løftes frem i lyset og være med på å utvikle metoder som kan hjelpe barn og familier til å håndtere lignende situasjoner.

6.4 Overgriperen

I artikkelen til Münzer et al. (2017) var den kun 6 av de 42 intervjuede som hadde opplevd at overgriperen var en fremmed, men over halvparten hadde opplevd at overgrepet ble begått av en voksen de allerede kjente. Dette samsvarer altså med tallene fra NHI og Redd Barna som nevnt tidligere i oppgaven.

I artikkelen om Mary, var også overgriperen en hun kjente, en som hadde en jobb og ble sett på som helt vanlig person av andre rundt (Hydén, Gadd, & Grund, 2020). Som denne artikkelen også viser er overgriperen med andre ord, i de aller fleste tilfeller, en helt vanlig person. Det er kanskje en mor, en onkel, en venn eller en fotballtrener. De lever vanlige liv, har en jobb og et privatliv som alle andre. For mange kan det derfor være vanskelig å vite hvordan de skal reagere når et barn forteller om et overgrep fra en person de selv ikke ser for seg som en overgriper (Søftestad, 2018). For barn og unge kan avdekking av overgrep der overgriperen er en person de kjenner og som kanskje er godt likt av andre, være nærmest umulig. Reaksjonen fra den som får høre om overgrepet kan da også ofte være å møte barnet med benektelse, tro at barnet lyger eller si at barnet må ha misforstått situasjonen.

Informantene i artikkelen til Østby og Stefansen støtter dette. De mente at det ville være enklere å fortelle om overgrepet dersom det hadde vært et «stereotypisk» overgrep (Østby & Stefansen, 2017, s. 212). Med et stereotypisk overgrep menes det at overgriperen hadde vært en fremmed som hadde brukt vold og trusler for å utføre overgrepet. Informantene mente at om det hadde vært denne typen overgrep de hadde blitt utsatt for hadde avdekking, særlig til hjelpeapparatet, blitt mye enklere.

6.5 Hva kan hjelpeapparatet bidra med?

Som nevnt er det ofte ikke hjelpeapparatet som blir kontaktet først i overgrepssaker. Ifølge Münzer et al. (2016) var det veldig sjeldent de profesjonelle som ble kontaktet først. Kun 16,7% av de overgrepsutsatte barna valgte å fortelle hjelpeapparatet før de fortalte til noen andre. Artikkelen forteller videre at det var politi som var den profesjonelle instansen barn valgte å fortelle til i førsteomgang (Münzer, et al., 2016, s. 365). De nevner også at 35 % av de 42 barnene som ble intervjuet ikke hadde kontaktet hjelpeapparatet før undersøkelsen ble gjennomført. Så hva er det hjelpeapparatet kan gjøre annerledes for å gjøre at flere barn som har opplevd overgrep tar kontakt?

6.5.1 Nettverksarbeid

Både Østby & Stefansen (2017) og Münzer et al. (2016) nevner i sine artikler at det ofte er behov for hjelp fra profesjonelle i samarbeid med det uformelle nettverket da overgrepsutsatte ofte befinner seg i en vanskelig situasjon og har mangel på et trygt og solid nettverk. I tillegg til samarbeid mellom det formelle og uformelle vil også tverrfaglig og tverretatlig profesjonelt samarbeid være viktig for mange. Det handler om at mennesker i sårbare situasjoner ofte har komplekse problemer og trenger tilrettelegging eller hjelp på flere ulike områder (Thomas & D'Arcy, 2017, s. 1689). Det kan for eksempel være samarbeid mellom familie og barnevernstjenesten, mellom barnevernstjenesten og barne- og ungdomspsykiatrisk (BUP) og mellom familien og BUP. Der det er mangel på et trygt nettverk kan også hjelpeapparatet tilby nettverksutviklende strategier, der overgrepsutsatte for eksempel blir satt i kontakt med andre i liknende situasjoner eller får tilbud om å bli med i støttegrupper.

I artikkelen om Mary er det hjelpearbeidere som gjør at hun velger å fortelle om overgrepene hun har opplevd (Hydén, et al., 2020). Dette er et godt eksempel på hvordan hjelpeapparatet kan spille en viktig rolle. Hjelpeapparatet sitt arbeid med å kartlegge Mary sitt nettverk i de ulike stadiene i livet hennes er også viktig. Ved å for eksempel bruke Bronfenbrenners utviklingsmodell er det mulig å se hvem som har hatt betydning for Mary i de ulike delene av livet hennes. Som figurene i denne artikkelen viser er det ikke nødvendigvis kjernefamilien som har størst betydning, men hvem Mary føler seg komfortabel med og stoler på (Hydén, et al., 2020). Hvem dette er kan ha stor variasjon, også hvor i nettverket denne eller disse personene befinner seg vil variere.

Ved å bruke slike modeller og ulike kartleggingsstrategier er det mulig å finne andre viktige resurser i et barns nettverk. Østby & Stefansen nevner også dette med utvidelse av nettverk og nettverksintervensjoner som en viktig oppgave hjelpeapparatet har ovenfor overgrepsutsatte (Østby & Stefansen, 2017). Konklusjonen fra artikkelen til Thomas & D'Arcy kommer også frem til at hjelpeapparatet vil få stor nytte av å bruke en bred tilnærming når det kommer til familiestøtte og inkludering av nettverk (Thomas & D'Arcy, 2017, s. 1701). Venner og jevnaldrende på ulike arenaer kan ofte være viktige støttepersoner særlig for ungdommer. Omkring 20% velger å fortelle om overgrep til en venn og ikke sine foreldre da de føler at de vil kunne gi mer støtte (Münzer, et al., 2016, s. 370). Derfor er det viktig for hjelpeapparatet å være observante på dette og inkludere de som har betydning for barnet selv.

Særlig når overgriperen er en person barnet kjenner eller har en relasjon til vil nettverksarbeid være viktig. Jeg merker meg at to av artiklene tar opp at barn som blir utsatt for overgrep fra noen de kjenner ofte synes det er veldig vanskelig å fortelle om dette til noen (Münzer, et al., 2016) (Østby & Stefansen, 2017). Artiklene sier derimot ikke noe videre om hvordan barnets nettverk ble inkludert i disse tilfellene. Statistikken brukt i oppgaven viser til at det i de fleste tilfeller er personer barnet allerede kjenner som begår overgrepene og det som sagt undrer meg da at det ikke er mer fokus på nettverksarbeid og inkludering av nettverk når dette er tilfellet.

6.5.2 Kunnskap og utdanning

I både funnene gjort i denne oppgaven og annen faglitteratur er det en ting de fleste er enige om, det må mer kunnskap om seksuelle overgrep ut til både befolkningen, men også til de som arbeider med overgrepsutsatte barn. Jeg nevnte innledningsvis i oppgaven at jeg selv opplevde at det var for lite undervisning om seksuelle overgrep og både hva vi som barnevernspedagoger kunne hjelpe med, hvordan vi kunne oppdage barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep og hvordan vi skal forholde oss ovenfor barn som har vært utsatt for et slikt traume. Dette får meg da til å fundere på hvorfor det ikke blir gjort mer arbeid på feltet når dette tydelig er noe de aller fleste er enige i.

Thomas & D'Arcy tar nøye for seg ulike faktorer og egenskaper som er viktige hos hjelpeapparatet. Personlige egenskaper, kunnskap og interesse for feltet er viktige faktorer som blir løftet frem når det er snakk om arbeid med seksuelle overgrep. Familiene som ble intervjuet sa også at det å lytte, gi nyttig informasjon og ikke virke belærende var viktig for dem (Thomas & D'Arcy, 2017, s. 1690). De personlige egenskapene som tillitt, åpenhet, anerkjennelse og respekt er også noe vi som barnevernspedagoger er forpliktet til å følge ut ifra FOs yrkesetiske grunnlagsdokument (Fellesorganisasjonen, 2019). Jeg opplever disse egenskapene som selvfølgelig i det arbeidet vi som barnevernspedagoger utøver, og ifølge artikkelen til Thomas & D'Arcy er også dette noe foreldre og familier forventer av oss som yrkesutøvere.

Flere profesjonelle mener at grunnen til nettverket ikke like ofte blir inkludert i arbeid med overgrepsutsatte barn er fordi de frykter hvordan nettverket skal reagere (Østby & Stefansen, 2017, s. 215).

For at dette skal forandres mener de profesjonelle at det må mer informasjon ut til befolkningen som inkluderer både det generelle rundt overgrep, som hva det er, hva som kategoriseres som overgrep, men også hvor de kan få hjelp og hvordan de bør reagere dersom noen forteller dem om overgrep. Ifølge artikkelen til Østby & Stefansen var det kun 2 av de 13 intervjuede profesjonelle som faktisk inkluderte nettverket i arbeid med overgrepsutsatte (Østby & Stefansen, 2017).

I dag finnes det en rekke ulike kampanjer, filmer og brosjyrer med kunnskap om seksuelle overgrep. De fleste av disse kommer fra interesseorganisasjoner og ulike stiftelser som spesielt fokuserer på temaet. De ulike publikasjonene er til for å opplyse befolkningen og er ment til å brukes på ulike arenaer som skole, barnehage, fritidsklubber, men er også rettet mot foreldre og familier. Et eksempel på dette er kampanjen #Jeg Er Her og undervisningsopplegget «Kroppen min eier jeg» fra Redd Barna (Vold, 2020). De har også gjort en undersøkelse om hva foreldre mener barna deres burde lære om seksuelle overgrep og når de burde lære om det. Denne rapporten støtter det samtlige av funnene i oppgaven kommer frem til, samt min personlige mening. Barn trenger å vite hva seksuelle overgrep er og at det finnes mennesker rundt dem som kan hjelpe.

6.6 Hvilken betydning har det egentlig?

Det er ingen tvil om at det uformelle nettverket har en betydning for barn etter seksuelle overgrep. Som både artiklene, men også annen pensumlitteratur viser, er det ofte foreldre, venner eller andre kjente personer av barnet som barn velger å fortelle om overgrepene til. Det er svært få som kommer direkte til hjelpeapparatet uten å ha fortalt om overgrepet til andre først. Ved mangel på et sosialt nettverk og mangel på personer som barna stoler på vil antallet barn som oppsøker profesjonell hjelp synke! Jeg mener at det må mer søkelys på dette område og vi må sette inn flere ressurser når det kommer til å inkludere nettverket i arbeid med barn og unge. Som flere av artiklene også påpeker kan det å ikke bli trodd eller å ikke bli støttet etter et slik traume skape større psykiske plager senere i livet (Østby & Stefansen, 2017, s. 213). Som barnevernsstudent har vi gått mye igjennom ulike lovtekster, retningslinjer og prinsipper som er gjeldene i arbeid med barn og unge.

Noen av prinsippene som mildeste inngreps prinsipp og det biologiske prinsipp forteller om at barnets biologiske familie og nettverk bør inkluderes for å ikke utsette barnet for for inngripende tiltak. Disse grunnleggende prinsippene er noe som ikke må glemmes og jeg mener at de er spesielt gjeldene i arbeid med barn som har opplevd traumer slik som seksuelle overgrep.

7. AVSLUTNING

I denne oppgaven har jeg forsøkt å belyse viktigheten nettverket rundt et overgrepsutsatt barn har i etterkant av et seksuelt overgrep. Igjennom både teori, funn og drøfting har jeg belyst temaet seksuelle overgrep. Oppgaven har gjort meg mer bevisst på kompleksiteten i arbeidet med barn og da særlig barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep. I løpet av de 3 årene på barnevernsstudiet mener jeg vi lærer for lite om overgrep mot barn, hvordan avdekke dette og hvordan inkludere familiene og nettverket rundt barnet. Jeg skulle gjerne ha dykket enda dypere inn i tematikken og tatt for meg flere sider og spørsmål rundt temaet. Et av områdene jeg skulle ønske jeg fikk mer tid til å utforske er betydningen av hvem overgriperen er, og hva alvorlighetsgraden av overgrepet har å si for det overgrepsutsatte barnet. På grunn av tids og ordbegrensninger var oppgaven nødt til å avgrenses og jeg fikk dessverre ikke muligheten til dette i denne omgang.

Uansett hvilken vinkling de ulike funnene i oppgaven hadde, var viktigheten av et godt og trygt sosialt nettverk rundt overgrepsutsatte barn noe som vises i alle artiklene. Likevel er de alle enige om at det er mangel på forskning og informasjon på området, både for hjelpeapparatet, men også for barna og familiene det gjelder.

I tillegg til at det blir løftet frem at det er lite forskning på området blir det også nevnt at den forskningen som er gjort og de arbeidsmodellene og teoriene som allerede er utarbeidet, har mangler om hvor stor effekt de egentlig har. Mye av kunnskapsmaterialet jeg har funnet, og da særlig de ulike kunnskapskampanjene fra ulike interesseorganisasjoner, er materiale jeg ikke var klar over at eksisterte før mitt arbeid med denne oppgaven. Det bekymrer meg at all denne kunnskapen ligger ute, men ikke blir brukt.

I mai i år ble Stine Sofies Stiftelsen ferdig med evalueringen av sin barnehagepakke. Denne pakken er et undervisningsopplegg for barnehageansatte for å hjelpe dem å enklere avdekke og handle ved mistanke om overgrep og vold mot barn (Stine Sofies Stiftelse, 2021). Stiftelsen sier selv at evalueringen virker oppløftende, og jeg håper at denne undervisningspakken sammen med andre prosjekter og kampanjer kan hjelpe de barna som i dag ikke blir sett.

Min konklusjon er da at det er behov for videre fagfelleverdert forskning, særlig på hvordan nettverket kan inkluderes der overgriperen allerede har en relasjon til barnet. Informasjon må ut til både hjelpearbeidere, men også familiene som har vært utsatt for dette.

Jeg håper at jeg igjennom mitt arbeid med denne bacheloroppgaven, de funnene jeg har gjort underveis og ved å bruke allerede gjennomført forskning, har vært med på å løfte denne problemstillingen frem i lyset. Til sommeren startet jeg i en 100% stilling på en barnevernsbolig og jeg vil absolutt fortsette å ha fokus på inkludering av nettverk og viktigheten av dette i mitt fremtidige arbeid som barnevernspedagog.

8. LITTERATURLISTE

* = selvvalgt pensum

Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100). Lovdata.

<https://lovdata.no/lov/1992-07-17-100>

Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7. utg.). Gyldendal. * **80 sider**

Fellesorganisasjonen. (2019, november). Yrkesetisk grunnlagsdokument 2019-2023.

<https://www.fo.no/yrkesetikk/fo-yrkesetisk-grunnlagsdokument-2019-2023-article6951-1346.html> Hentet 30.04.21

FNs barnekonvensjon. (1989). FNs konvensjon om barnets rettigheter (LOV-1999-05-21-30).

Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1999-05-21-30>

Fyrand, L. (2016). *Sosialt nettverk. teori og praksis* (3. utg.). Universitetsforlaget. * **135 sider**

Gertrud Sofie Hafstad og Else-Marie Augusti (red.). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og

traumatisk stress (NKVTS). *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten: En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12 til 16 år.* (Rapport nr. 4 2019).

https://www.nkvts.no/content/uploads/2019/10/Rapport_4_19_UEVO.pdf * **179**

Grøholt, B., Garløv, I., Weidle, B. & Sommerschild, H. (2015). *Lærebok i barnepsykiatri* (utg. 5.). Universitetsforlaget.

Grøholt, B., Sommerschild, H. & Garløv, I. (2008). *Lærebok i barnepsykiatri* (utg. 4.).

Universitetsforlaget.

Gulbrandsen, L.M. (2019) Urie Bronfenbrenner: En økologisk utviklingsmodell. |

Gulbrandsen, L. M. (Red.), *Oppvekst og psykologisk utvikling: innføring i psykologiske perspektiver* (2. utgave., s. 51-72). Universitetsforlaget. * **22 sider**

Hydén, M. Gadd, D. & Grund, T. (2020). Role of Narrative and Social Networks in Thwarting Violence and Sexual Abuse in Young People's Lives. *British Journal of Social Work*, 50(7), 2172-2190. <http://doi.org/10.1093/bjsw/bcz114>

Münzer, A. Fegert, J, M. Ganser, H, G. Loos, S. Witt, A. & Goldbeck, L. (2016). Please tell! Barriers to Disclosing Sexual Victimization and Subsequent Social Support Perceived by Children and Adolescents. *Journal of Interpersonal Violence*, 31(2), 355-377.

<http://doi.org/10.1177/0886260514555371>

- Nielsen, G, H & Binder, P. (2019) Den klassiske psykoanalysens grunnbegreper: Normalutvikling og psykopatologi hos barn og unge. | Gulbrandsen, L. M. (Red.), *Oppvekst og psykologisk utvikling: innføring i psykologiske perspektiver* (2. utgave., s. 73-103.). Universitetsforlaget. * **32 sider**
- Norsk Helseinformatikk (2021, 26. april). *Seksuelle overgrep mot barn*. Hentet 3. mai 2021 fra <https://nhi.no/familie/barn/seksuelle-overgrep-mot-barn/?page=4>
- Redd Barna (u.å.). *Fakta om seksuelle overgrep mot barn*. Hentet 3. mai 2021 fra <https://www.reddbarna.no/vart-arbeid/barn-i-norge/vold-og-overgrep/seksuelle-overgrep-mot-barn/fakta-om-seksuelle-overgrep-mot-barn/>
- Redd Barna (u.å.). *Undervisning om vold og overgrep*. Hentet 20. april 2021 fra <https://www.reddbarna.no/skole/undervisning-vold-overgrep/>
- RVTS midt (u.å.) *VOLD* Hentet 20. april 2021 fra <https://rvtsmidt.no/fagfelt/vold/>
- Sanner, M. (Red.). (2020). *Kloket om vold og overgrep: kunnskap direkte fra 500 barn med erfaring fra vold og overgrep*. Universitetsforlaget. * **s. 130**
- Sommerschild, H. & Grøholt, B. (1989). *Lærebok i barnepsykiatri* (utg. 1.). TANO.
- Stine Sofies Stiftelse (u.å.). *Barnehagepakka gjør at flere barn får hjelp*. Hentet 12.05.2021 fra <https://www.stinesofiesstiftelse.no/aktuelt/barnehagepakka-flere-barn-far-hjelp>
- Straffeloven. (2005). Lov om straff (LOV-2005-05-20-28). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2005-05-20-28>
- Støren, I. (2013). *Bare søk! Praktisk veiledning i å skrive litteraturstudie*. (2. utg.). Cappelen Damm akademisk. * **s. 69**
- Søftestad, S. (2018). *Grunnbok i arbeid med seksuelle overgrep mot barn* Universitetsforlaget. * **293 sider**
- Thomas, R & D'Arcy, K (2017). Combatting Child Sexual Exploitation with Young People and Parents: Contributions to a Twenty-First-Century Family Support Agenda. *British Journal of Social Work*, 47(6), 1686-1703. <http://doi.org/10.1093/bjsw/bcx093>
- Wærdahl, T. (03.02.2021). *Når ingen tørr å ta praten*. Redd Barna. <https://www.old.reddbarna.no/nyheter/naar-ingen-toer-aa-ta-praten>
- Østby, L & Stefansen, K. (2017). Nettverkets betydning etter seksuelle overgrep. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 14(3), 210-220. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3010-2017-03-02>

Egenvalgt pensum: 940 sider